

26 oktober 2014

Nationale Bijbelzondag. Echt geluk is voor.....

Bij de 'zaligsprekingen' uit de Bijbel in Gewone Taal
Mattheüs 5 : 1- 12

Een initiatief van het Nederlands Bijbelgenootschap om de Bijbel op een bijzondere manier onder de aandacht te brengen. Dit jaar staat de Bijbel in Gewone Taal centraal.

Een nieuwe vertaling van de Bijbel in duidelijke en begrijpelijke taal. Dat betekent met name: korte zinnen, die duidelijk zijn en een beperkte woordenkeus.

En vandaag staan we vooral stil bij een vers uit Mattheüs 5: Het echte geluk is voor mensen die weten dat ze God nodig hebben. Want voor hen is Gods nieuwe wereld.

In het hoofdstuk hieraan voorafgaand lezen we: vanaf dat moment begon Jezus het goede nieuws te vertellen aan de mensen. Hij zei: 'Dit is het moment om je leven te veranderen, want Gods nieuwe wereld is dichtbij.'

Wat het goede nieuws over Gods nieuwe wereld inhoudt, wordt dan uitgewerkt in de Bergrede, waarvan we het begin hebben gehoord.

In deze toespraak leert Jezus de mensen wat het allerbelangrijkste is in het leven. Als je leeft zoals God het wil, dan hoor je bij de nieuwe wereld.

De Bergrede begint in Matteüs 5:3 met een reeks kernachtige uitspraken. Al die uitspraken beginnen met: Het echt geluk is voor....

Vanuit de bijbelvertaling uit 1951 kennen wij deze uitspraken van Jezus als de zaligsprekingen.

En die eerste zaligspreking staat vandaag met name centraal.

In de vertaling van 1951: Zalig de armen van geest, want hunner is het Koninkrijk der hemelen.

In de Bijbel in Gewone Taal luidt dit vers:

Het echte geluk is voor mensen die weten dat ze God nodig hebben. Want voor hen is Gods nieuwe wereld.

Drie opmerkelijke vertaalkeuzes springen hier in het oog: het gaat over ‘het echte geluk’, voor ‘mensen die weten dat ze God nodig hebben’ en voor hen geldt de belofte van ‘Gods nieuwe wereld’. We zullen kort bij elk begrip stilstaan.

Het echte geluk

Zoals ik al opmerkte: de uitspraken in Matteüs 5 staan bekend als de zaligsprekingen. Het zijn uitroepen waarin een bepaalde groep ‘zalig’ geprezen wordt. De naam ‘zaligsprekingen’ is gebaseerd op het woord waarmee de negen uitspraken beginnen.

Dat is het Griekse woord makarios. In het Nederlands is daar eigenlijk geen goede vertaling voor. Meestal wordt als vertaling ‘zalig’ of ‘gelukkig’ gebruikt, maar beide hebben een nadeel. Het woord ‘zalig’ is een ouderwets woord geworden. Bovendien wordt het vooral gebruikt voor mensen die overleden zijn.

De weergave met ‘zalig’ wekt daarmee de suggestie dat het gaat om een gelukkige staat in het hiernamaals, maar dat is niet primair de bedoeling van de zaligsprekingen. Ook de keuze voor ‘gelukkig’ is niet ideaal. Dit is weliswaar een gangbaar woord, maar het is eigenlijk te vlak. En het werkwoord ontbreekt. Het is een soort uitroep of belofte. En een vertaling die voor iedereen begrijpelijk wil zijn, moet bekende woorden gebruiken én heldere zinnen. Om iets helder te kunnen zeggen, moet je weten wat er precies staat. De zaligsprekingen laten iets zien over de toekomst van degenen over wie ze gaan. Ze grijpen vooruit op het laatste oordeel. Hier gelden de waarden van Gods nieuwe wereld. Als die komt, zal alles anders zijn. In het gewone leven word je gelukkig geprezen om heel andere redenen: als je succes hebt, beroemd wordt, carrière maakt, of rijk wordt. Maar het gewone wordt omgedraaid. Het gaat niet over ‘gewoon geluk’, maar over het ‘echte geluk’. Om het echte geluk te zien moet je verder kijken dan het alledaagse leven. Om het echte geluk te begrijpen moet je weten hoe het zal zijn als Gods nieuwe wereld komt. Daarom kiest de Bijbel in Gewone Taal voor: ‘Het echte geluk is voor’. In de verwachting dat de betekenis van deze uitspraken dan begrijpelijk is.

En het gaat om mensen die onder alle omstandigheden willen doen wat God van hen vraagt. Daar hebben ze alles voor over, ook lijden en verdriet. Het zijn mensen die anderen goed behandelen, ze zijn vriendelijk, goed voor hun medemensen, eerlijk en vredelievend.

De uitspraken waarmee de Bergrede begint zijn dus een soort omkering. Het zijn ongebruikelijke felicitaties. Het normale wordt omgedraaid. Dat is heel duidelijk in de slotuitspraak van vers 11-12 :

Het echte geluk is voor jullie. Jullie zullen het moeilijk hebben omdat je bij mij hoort. Misschien schelden de mensen je uit, of willen ze je gevangennemen. Misschien vertellen ze allerlei leugens over je. Als dat gebeurt, moet je blij zijn en vrolijk. Want jullie krijgen een grote beloning in de hemel. De profeten van vroeger werden net zo slecht behandeld als jullie nu.

Niemand zou mensen die deze vreselijke dingen meemaken, gelukkig prijzen. Maar in deze serie uitspraken worden de zaken op hun kop gezet. Niet wie op het eerste gezicht gelukkig lijkt, is werkelijk gelukkig.

Maar juist mensen van wie je in eerste instantie denkt ‘die zijn er slecht aan toe’, die zijn een gelukwens waard.

Het gaat in deze uitspraken dus niet over ‘gewoon geluk’, maar over het ‘echte geluk’. Om dit ‘echte geluk’ te zien moet je verder kijken dan het alledaagse leven en de waarden van deze wereld.

Er wordt een bijzondere toezegging gedaan, die iets onthult over de komende tijd, als Gods nieuwe wereld volledig zal zijn doorgebroken.

En voor wie is het echte geluk? Voor mensen die weten dat ze God nodig hebben.

In het Grieks staat er letterlijk: ‘de armen qua/van/in geest’.

De aanduiding ‘armen van geest’ is een typisch bijbelse manier van spreken. Het is een omschrijving voor ‘nederig zijn’ maar dan wel: nederig in bijbelse zin. De aanduiding ‘armen van geest’ betekent in ieder geval niet ‘mensen die weinig verstand hebben’; het is geen aanduiding voor mensen met een verstandelijke beperking.

En het betekent ook niet ‘mensen die weinig geloof hebben’.

Het gaat om mensen die niet op eigen kracht en eigen wijsheid vertrouwen, maar op God. Mensen die zich afhankelijk weten van God. Het gaat om mensen die hun eigen bestaan eerlijk onder ogen zien. Nederig zijn betekent niet: weinig zelfvertrouwen hebben, en natuurlijk ook niet: te veel zelfvertrouwen hebben. Het betekent: kijken met eerlijke ogen naar jezelf en naar de rest van de wereld.

De Bijbel in Gewone Taal probeert op een eenvoudiger manier de kern te raken, met de omschrijving ‘mensen die weten dat ze God nodig hebben’.

Dat is wat in andere vertalingen wordt bedoeld met ‘armen van geest’ en ‘nederigen van hart’.

Voor zulke mensen is Gods nieuwe wereld.

‘Gods nieuwe wereld’

Andere vertalingen spreken over ‘het koninkrijk’ van God. Op zich is het woord koninkrijk niet moeilijk. Maar het gaat hier niet om een koninkrijk in de gebruikelijke betekenis. Het is niet een bepaalde plek op aarde, het is geen gewoon koninkrijk.

Er zit veel meer achter de Griekse term in de oorspronkelijke tekst. Het gaat om de allesomvattende heerschappij van God, die op het punt staat om door te breken. Het maakt een einde aan de bestaande situatie, het gaat om de komst van een heel nieuwe tijd. Er is gekozen voor de term 'Gods nieuwe wereld'. Want de *Bijbel in Gewone Taal* wil de kern van de Bijbelse begrippen helder overbrengen op de lezer. In andere vertalingen wordt meestal gesproken over het koninkrijk van de hemel, Gods koninkrijk.

De *Bijbel in Gewone Taal* wil de bijbelse voorstellingen op een duidelijke manier weergeven. Daarom is gezocht naar een nieuwe formulering in plaats van de traditionele weergave met 'koninkrijk'.

De term 'heerschappij' roept eigenlijk een beter beeld op. Maar voor de BGT is dat geen optie, want het is een te moeilijk en te onbekend woord.

In plaats van te spreken over 'heerschappij' of 'koninkrijk' kan men spreken over een nieuwe situatie, een nieuwe werkelijkheid die door God tot stand wordt gebracht.

De meest compacte formulering is 'Gods nieuwe wereld'. We horen aan het begin en slot van de zaligsprekingen over Gods nieuwe wereld. De tussenliggende zaligsprekingen geven dit begrip nader kleur.

Wat lezen we daar? Het gaat over het beërven van de aarde, God zien, kinderen van God genoemd worden, Gods goedheid en troost ervaren. In het kort: een nieuw leven op aarde in Gods nabijheid.

Oftewel 'Gods nieuwe wereld'.

De mensen die in de zaligsprekingen benoemd worden, zijn geen zwakke, zielige figuren. Het zijn juist standvastige mensen die tegen de stroom in durven gaan.

Voor hen is het echte geluk – uit die woordkeus blijkt al dat dit het gewone, aardse geluk overstijgt.

En staat het echte geluk ook met het gewone geluk op gespannen voet?

Niet per definitie. Gods nieuwe wereld overstijgt de oude wereld, dat is duidelijk. Maar het hoeft er niet lijnrecht tegenover te staan.

Uit de zaligsprekingen spreekt een liefde voor het leven op aarde: het werken aan vrede, het doen van gerechtigheid. Maar dat leven krijgt pas zijn werkelijke diepte in het licht van Gods nieuwe wereld.

De Bijbel in Gewone Taal kiest voor nieuwe bewoordingen, waarbij de taal het begrip dient. Dat maakt hopelijk de Bijbel begrijpelijker voor een groot lezerspubliek. Hopelijk dat door deze vertaling méér mensen in staat zullen zijn om de diepte en rijkdom van de teksten te ervaren.

Tenslotte: wij zijn zo gewend deze woorden vooral te horen als 'toekomstmuziek': eenmaal later.. dat wil zeggen: na onze dood of: aan het eind der tijden.

Maar Jezus brengt zijn woorden meteen in praktijk: Hij geneest zieken, eenzamen haalt Hij in de kring, angstigen geeft Hij nieuwe moed, rijken roept Hij op tot bekering, want Hij heeft rijken nodig om de armen bij te staan.

En Jezus roept de mensen op om de weg die Hij laat zien, te gaan. In woorden en daden.

Moeten we dan niet zeggen: God zal het doen. Natuurlijk. Maar de mensen die de weg van Jezus volgen, kunnen en moeten het ook doen.

Als gemeente, als mensen die zich inzetten voor elkaar en deze wereld. Zodat ook nu al degenen die nu verdriet hebben getroost worden, nieuwe moed krijgen. Zodat nu al degenen die geen recht van spreken hebben grond onder de voeten krijgen, een plek om te wonen. Zodat nu al een glimp van vrede zal komen op deze wereld.

In de slotwoorden van Jezus kunnen wij ook voor onszelf een bemoediging horen. Als je volgeling van mij bent, dan ben je op de goede weg. Ook al kost je dat heel wat inspanning. En word je er soms om veracht.

Maar echt geluk zal er zijn voor de mensen die weten dat ze God nodig hebben. Want voor hen is Gods nieuwe wereld.

Gereformeerde Kerk, Loosdrecht

Hillegonda Ploeger